

Олександр ЗАЄЦЬ – голова правління [Інституту релігійної свободи](#), Київ

17 жовтня відбулася чергова [зустріч Президента України В.Януковича з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій](#) (ВРЦіРО). Це вже друга зустріч Глави держави у 2012 році з главами конфесій – членами ВРЦіРО (перед цим [зустріч була 21 березня](#)) і третя за час його президентства (перша [зустріч відбулася 21 квітня 2011 року](#)). Крім того, 10 квітня 2012 року В.Янукович [зустрічався з главами Церков](#), які підписали спільне звернення щодо внесення змін до порядку помилування засуджених осіб та про помилування Ю.Тимошенко.

Напередодні зустрічі Президента України з главами конфесій

Намір зустрітися ще раз до кінця року з главами конфесій В.Янукович озвучив на останній зустрічі з ВРЦіРО у березні 2012 року. Тоді Президент України запропонував зустрітися з керівниками церков і релігійних організацій у серпні в Криму. Проте після консультацій з представниками конфесій анонсовану зустріч було вирішено провести в Києві.

Остання зустріч В.Януковича з ВРЦіРО відбулася на тлі наступних подій:

- чергових виборів до Верховної Ради України, що відбудуться 28 жовтня 2012 року;
- [прийняття парламентською більшістю 16 жовтня 2012 року змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»](#) (законопроект № 10221).

Автором зазначеного законопроекту є Постійний представник Президента України у Верховній Раді, народний депутат Ю.Мірошніченко, але фактичним розробником проекту є Міністерство юстиції України. Законопроектом передбачається внесення змін до різних законодавчих актів України (36 законів) щодо приведення їх у відповідність до адміністративної реформи, у тому числі до базового закону в сфері свободи віросповідання.

[5 червня 2012 року законопроект № 10221 за скороченою процедурою було прийнято парламентом у першому читанні](#), незважаючи на те, що Комітет з питань культури і духовності рекомендував відхилити зазначений законопроект. Представники конфесій провели низку консультацій з депутатом Ю.Мірошніченком та представниками Міністерства юстиції і Міністерства культури щодо неприпустимості ухвалення запропонованих змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». В результаті було [досягнуто домовленостей з депутатом Ю.Мірошніченко та Мін'юстом](#) про залишення без змін Закону про свободу совісті, а також підтримано та зареєстровано у Верховній Раді України письмові пропозиції ВРЦіРО до тексту законопроекту до другого читання. Натомість 16 жовтня 2012 року провладна більшість у парламенті прийняла зазначений законопроект у цілому як закон в редакції першого читання – без жодного обговорення та незважаючи на відсутність з боку профільного комітету таблиці поправок до другого читання.

Слід зазначити, що сам по собі факт подання до Верховної Ради законопроекту, що передбачав внесення змін до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», Постійним представником Президента України у парламенті є [порушенням обіцянки, яку надав В.Янукович під час його зустрічі з ВРЦіРО від 21 квітня 2011 року](#). Тоді Президент України запевнив глав церков і релігійних організацій, що до законодавства про свободу совісті не будуть вноситись зміни у разі відсутності їх консенсусної підтримки з боку конфесій.

Прийняті парламентом зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачають:

- ускладнення реєстраційних процедур, пов'язаних з отриманням релігійними організаціями статусу юридичної особи, та внесення змін і доповнень до їх статутних документів;
- законодавче закріплення дозвільного характеру проведення релігійними організаціями публічних релігійних заходів, що суперечить статті 39 Конституції України, яка встановлює повідомний характер організації мирних зібрань;
- запровадження контролю за додержанням законодавства про свободу віросповідання з боку прокуратури, центральних органів виконавчої влади, що формують та реалізують політику в сфері релігії, інших центральних органів виконавчої влади та місцевої влади.

Таким чином, прийняті зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» спрямовані на обмеження релігійної свободи та збільшення можливостей для впливу на релігійне середовище з боку влади.

Позиція Президента України на зустрічі з главами конфесій

Віктор Янукович на зустрічі з ВРЦіРО у своїх виступах здебільшого торкався поточних аспектів державно-конфесійних та суспільно-політичних відносин, зокрема:

- [Щодо долі Закону "Про Єдиний державний демографічний реєстр"](#) (проект № 10492): питання застосування право вето;
- Про затвердження найближчим часом Урядом Державної програми розвитку української мови з її фінансуванням у кожного року та щодо завершення роботи над проектом змін до Закону України «Про засади державної мовної політики»;
- Про важливість прийняття рішень щодо резонансних законопроектів з урахуванням громадської думки (зокрема, щодо Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та щодо законопроекту № 8711 про захист дітей від пропаганди гомосексуалізму, прийнятому у першому читанні);
- Про гарантування рівних прав і умов діяльності для всіх конфесій в Україні;
- Про невикористання авторитету церков, їх організаційних структур, релігійної символіки в політичній передвиборчій боротьбі на парламентських виборах;

- Про постійний діалог між представниками влади і конфесій на місцевому рівні та про вжиті заходи щодо відновлення діяльності урядової Комісії з питань забезпечення реалізації прав релігійних організацій;
- Глава держави висловив підтримку діяльності Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій на міжнародному рівні;
- Президент зажадав від правоохоронних органів ретельного розслідування та жорсткої реакції на руйнування представницями феміністичного руху хреста-пам'ятника жертвам репресій у Києві.

Щодо останнього питання – це була власна ініціатива Президента України, оскільки глави конфесій не зверталися з цього приводу до В.Януковича і не просили вжити якихось заходів.

Позиція глав конфесій на зустрічі з Президентом України

Глави конфесій блискавично відреагували на рішення провладної більшості у парламенті щодо ухвалення змін до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" (законопроект № 10221) і [одноставно звернулися до В.Януковича з "рішучим закликом накласти вето на цей закон"](#) в частині внесення змін до базового закону в сфері свободи віросповідання. У свою чергу [Президент України відповів](#), що "думка Ради церков матиме велике значення при прийнятті рішення про долю цього закону".

Керівники церков і релігійних організацій у своїх виступах також звернули увагу В.Януковича на питання щодо:

- захисту і утвердження суспільної моралі, у тому числі, в контексті [збереження Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі](#);
- комплексу освітніх питань, а саме [визнання релігійних організацій суб'єктами заснування навчальних закладів державного стандарту освіти](#) та вирівнювання у соціальних правах викладачів і студентів духовних (релігійних) навчальних закладів;

- поїздки делегації ВРЦіРО до європейських інституцій у грудні 2012 року, яка планувалась ще у березні 2012 року, але була перенесена у зв'язку з терміною зустріччю з Президентом України;
- участі офіційних представників України в міжнародній конференції з питань реституції у листопаді 2012 року в м. Прага;
- звернення ВРЦіРО до Глави держави з приводу приєднання України до Цільової групи з міжнародного співробітництва щодо освіти, пам'яті та досліджень Голокосту;
- ухвалення державної програми культурного обміну для закордонних українців;
- [Декларації парламенту Канади щодо вшанування митрополита Андрея Шептицького](#) , ухваленої у квітні 2012 року;
- рівного та поважливого ставлення з боку влади до всіх конфесій, в тому числі до евангельських християн та мусульман.

Слід зазначити, що на цій зустрічі глави конфесій не надавали Президенту України письмових пропозицій щодо вдосконалення державно-конфесійних відносин в Україні, за виключенням звернення про необхідність ветоування законопроекту № 10221.

Останній раз такі [пропозиції з боку керівників церков і релігійних організацій надавалися В.Януковичу](#) під час минулої зустрічі з ним у березні 2012 року. Показово, що з 16 питань, порушених тоді главами конфесій, тільки одне знайшло своє відображення в Дорученні Президента України за підсумками цієї зустрічі. Йдеться про прохання щодо активізації роботи Комісії з питань забезпечення реалізації прав релігійних організацій, перше [засідання якої за чинного складу Уряду відбулося 22 жовтня 2012 року](#)

Організаційні аспекти зустрічі Президента України з главами конфесій

З приводу організаційних аспектів зустрічі В.Януковича з главами конфесій – членами ВРЦіРО варто звернути увагу на наступне.

Стає усталеною практикою запрошувати керівників церков і релігійних організацій на зустріч з Президентом України В.Януковичем за кілька днів до запланованої дати, що

негативно позначається на заздалегідь запланованих заходах і відрядженнях релігійних діячів. При цьому глави конфесій не отримують орієнтовний перелік питань порядку денного зустрічі. Це ускладнює належну підготовку до зустрічей такого рівня та негативно впливає на їх ефективність.

Іншою тенденцією є те, що слово для виступу надається лише частині з присутніх релігійних діячів. Приблизно половина присутніх глав конфесій не отримала можливості для виступу під час останньої зустрічі з Президентом В.Януковичем.

Також примітними є такі особливості:

- Прес-служба Президента України на офіційному сайті Глави держави не вперше висвітлює зустрічі В.Януковича з "керівниками церков і релігійних організацій", мінімально згадуючи про Всеукраїнську Раду Церков і релігійних організацій;
- Після зустрічі В.Януковича з членами ВРЦіРО у березні 2012 року глави конфесій не отримали копію відповідного Доручення Президента України, незважаючи на звернення Секретаріату ВРЦіРО до Адміністрації Президента та Мінкультури. У минулі роки учасники зустрічі [мали можливість ознайомитись із текстом Доручення](#), виданого за її результатами.

Висновки

1. Зустріч В.Януковича з главами конфесій – членами ВРЦіРО 17 жовтня 2012 року пройшла у позитивній атмосфері, але їй бракувало стратегічного виміру і конструктивності. Разом з тим, зазначена зустріч має надати імпульс щодо розвитку державно-конфесійного діалогу на рівні центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо вирішення актуальних питань діяльності релігійних організацій.

2. [Ухвалення напередодні провладною більшістю парламенту змін](#) до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" (законопроект № 10221) створило негативний фон для зустрічі. Проте [одноставна позиція глав і представників конфесій щодо необхідності ветовання цих змін](#) та заява В.Януковича про те, що "думка Ради церков матиме велике значення при прийнятті рішення про долю цього закону", дає сподівання на те, що Глава держави накладе вето на цей закон.

3. Ветовання Главою держави законів "Про Єдиний державний демографічний реєстр" (проект № 10492) та про внесення змін до Закону України "Про свободу совісті та

релігійні організації" (законопроект № 10221) було б наочним прикладом для Верховної Ради і Кабінету Міністрів щодо важливості "прийняття рішень щодо резонансних законопроектів з урахуванням громадської думки".

4. Представлення В.Януковичем напрацювань в сфері мовної політики (проекти Державної програми розвитку української мови та змін до Закону України «Про засади державної мовної політики») з боку влади має вигляд як досягнення в цій сфері. Разом з тим, з боку громадськості це скоріше сприймається як спроба виправити помилки, у зв'язку з ухваленням вищезазначеного мовного закону [в супереч позиції значної частини громадянського суспільства, включно з главами конфесій](#)

5. Зустріч продемонструвала відкритість і готовність глав конфесій до діалогу з владою на найвищому рівні з чіткою спільною позицією. Зі свого боку Президент України В.Янукович цього разу демонстрував більшу відкритість до діалогу. Проте задля ефективності такого роду зустрічей необхідно відійти від "сценарного підходу" та запровадити практику відкритого спілкування Глави держави з членами Всеукраїнської Ради Церков стосовно актуальних проблем державно-конфесійних відносин з можливістю висловлення своїх пропозицій для кожного з учасників зустрічі.

6. Практичний ефект від зустрічі залежатиме від того, наскільки чітко і однозначно будуть сформульовані питання у Дорученні Президента України, виданого за її результатами, а також від зацікавленості профільних центральних органів виконавчої влади докладати зусиль до розв'язання порушених питань та будувати партнерські відносини з представниками релігійної спільноти.

7. Важливим також є спосіб, в який посадові особи Адміністрації Президента України та відповідальних міністерств і відомств будуть розв'язувати проблемні питання, обговорені під час згаданої зустрічі. Зазвичай, відсутність при цьому подальших консультацій з представниками конфесій та експертним середовищем призводить до формального підходу та мінімізації позитивного імпульсу від зустрічі. Проте побудова конструктивних та далекоглядних державно-конфесійних відносин передбачає постійний і системний діалог на всіх рівнях, що є запорукою поступу у взаємовідносинах органів державної влади та релігійних організацій як інститутів громадянського суспільства.